

CD KLASSIEK

Verloren prijskamp
Camille Saint-Saëns

De paarden die de haver verdienen, krijgen die niet. Dat spreekwoord gaat beslist op voor Camille Saint-Saëns (1835-1921). Tot tweemaal toe dong de grote Franse componist mee naar de prestigieuze Prix de Rome, met een tussentijd van niet minder dan twaalf jaar dan nog wel. Eerst als debuterende zeventienjarige in 1852 en vervolgens als prille dertiger in 1864, maar bij die laatste poging had hij wel al een aantal meesterwerken op zijn actief. Die werken zouden pas later bekendheid krijgen.

In elk geval, ook de tweede keer werd het niets. Misschien klonk het ingediende werk van 1864 de jury te modern, want de vrij uitgesponnen cantate *Ivanhoe* kon zich zonder blozen meten met werk van Saint-Saëns' tijdgenoten. Twaalf jaar eerder stond de componist nog volop in de romantische traditie en vereerde hij Mendelssohn, wat overigens goed te horen valt in die andere cantate, *Le retour de Virginie*. Met de zondags- of feestcantates van Bach hebben deze cantates weinig van doen, ze

lijken veeleer delen uit onvoltooide opera's. Met die twee werken is de eerste cd meteen al volgeboekt.

Op de tweede schijf staat naar ons gevoel nog mooiere muziek, vooral van religieuze aard, zoals prachtige geestelijke motetten op een eucharistisch thema (*Motets au Saint Sacrement*) en delen uit Saint-Saëns' onafgewerkte vierde mis.

De Franse dirigent Hervé Niquet leidt het Vlaams Radiokoor en het Brussels Philharmonic, the Orchestra of Flanders met stijl en bravoure, zodat je je als luisteraar nooit hoeft te vervelen. Het Spaanse muzieklabel Glossa startte in 2009 met zijn Prix de Rome een reeks met de stukken die de evenzeer onsterfelijke Franse componist Claude Debussy in 1884 voor de beroemde wedstrijd op tafel legde. Anders dan Saint-Saëns won Debussy wel en mocht hij vier jaar lang residieren in de Villa Medici in Rome.

Deze dubbelaar is een lovenswaardig initiatief dat een beeld schetst van de jonge componisten uit de negentiende eeuw. Het geheel is alleszins zeer smaakvol vormgegeven. (JC)

Camille Saint-Saëns, *Music for the Prix de Rome*, door het Flemish Radio Choir en het Brussels Philharmonic, the Orchestra of Flanders, onder leiding van Hervé Niquet, Glossa (distributie harmonia mundi), GCD922210, 31,80 euro.

CD KLASSIEK

Duitsers in de overgang
Graupner & Fasch

Vanaf de eerste decennia van de zeventiende eeuw ontstond in Duitsland een muzikale stijl die de overgang vormde van de strenge barok naar de meer gevoelige galante stijl. Typisch voor deze *empfindsamer Stil*, die vanaf 1725 in de mode was, is dat de contrapuntschrijfwijze wordt verlaten en componisten kiezen voor 'landelijk getinte' melodieën en 'danserijen'. Daarbij wordt de mode van het hof gevolgd, waar de gestrengheid van weleer ook meer en meer wordt verlaten ten voordele van een verheerlijking van het idyllische landleven.

Op deze schijf hoor je die muzikale overgang prachtig uitgebeeld. Eerst wordt werk van Johann Friedrich Fasch (1688-1758)

opgediend. Vervolgens horen we Johann Christoph Graupner (1683-1760), de leermeester van Fasch in Darmstadt (en concurrent van Bach voor de post van Thomaskantor in Leipzig) die aan het begin van de weg stond. Van Graupner is er een prachtige, virtuoze concertaria, waarin je duidelijk hoort hoe de invloed van Vivaldi tot ver boven de Alpen reikte.

En naast Fasch en Graupner horen we ook nog een wat jongere componist, Johann Gottlieb Graun (1704-1759), die lange tijd werkte aan het hof van Frederik II van Pruisen in de omgeving van 'zoon' Carl Philip Emanuel Bach.

Deze cd is een ontdekking en, zoals de reekstitel zegt, een ware *delizie musicali*. (JC)

Fasch, Graupner, Graun, *Concertos, Arias, Sonatas*, door Susanne Kelling (mezzo) en Fabrizio Cipriani (viool), met het Collegium Pro Musicum onder leiding van Stefano Bagliano, Dynamic reeks *Delizie Musicali* (distributie Laval), DM8015, 10,40 euro.

BOEK POEZIE

Klassiek
en vaak geciteerd
Paul Claes

Romans, gedichten, essays en vertalingen heeft hij op zijn naam staan, classicus en germanist Paul Claes. Zijn honderdste boek, een verzameling van aantekeningen die hij maakte tijdens het lezen van klassiekers zoals *De aanslag* van Harry Mulisch en *Madame Bovary* van Gustave Flaubert,

verscheen in 2011. Ook het 99ste boek van Claes, dat ongeveer terzelfder tijd verscheen, is een speciaal geval.

Onvergetelijke verzen is een bloemlezing van poëzie, maar het bevat nauwelijks volledige gedichten. Enkel de regels die zich in het collectieve geheugen hebben vastgezet, worden erin geciteerd. „Dit is niet alleen een bloemlezing van onvergetelijke verzen, maar ook een opzoekboek voor bijna onvindbare regels”, legt Claes zelf uit in de inleiding.

Hij heeft het over verzen die vaak gebruikt worden, maar waarvan niet iedereen die ze uitsprekt nog de herkomst kent. Verzen die bekend in de oren klinken, maar vaak zijn losgeraakt uit een oorspronkelijk lied of gedicht. Neem bijvoorbeeld de volgende overbekende regels: „Mijn moeder is mijn naam vergeten,/mijn kind weet nog niet hoe ik heet./Hoe moet ik mij geborgen weten?” Zoek je in het register van *Onvergetelijke verzen* naar 'moeder' of 'kind', dan weet u snel weer dat

ze van de hand zijn van Neeltje Maria Min.

Paul Claes nam allereerst de fragmenten poëzie op die rondzwierden in zijn eigen herinneringen. Die vulde hij aan met verzen die onder meer in citatenboeken opdoken of waar auteurs en publicisten naar verwijzen. Het leidde tot een verzameling van meer dan vijfhonderd gedichtfragmenten. De oudste is de elfde-eeuwse pennenproef „*Hebban olla volala nestas hīgunnan hinase hic ende thu.*” Een van de recentste fragmenten komt van Joke Van Leeuwen, uit 2000: „heppie nooit dat heppieje/dat ik heb vandaag?” Tien eeuwen verdriet en vreugde, opgebouwd uit flarden taal. (JVH)

Paul Claes, *Onvergetelijke verzen. Maar van wie ook weer?*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2011, 303 blz., 19,90 euro, ISBN 978 90 234 6489 1.

BOEK NON-FICTIE

Moeders in generaties
Katleen De Vylder

Harpiste Katleen De Vylder, die in eigen beheer totnogtoe vooral cd's uitgaf, waagde zich al eerder ook aan pen en papier. In *Van Vlaamsche Verzekens, Sagen en Sterreliedekens* hield ze het nog op

eerder werk van haar grootvader Frans Bresseleers – in de Kempen was hij geen onbekend auteur – opnieuw te bundelen en uit te geven.

In haar nieuwste uitgave *Over Groot Moeders' Leven* heeft ze het over vier generaties moeders: auteur Katleen De Vylder zelf, haar moeder, grootmoeder en overgrootmoeder. Via deze mensen maken we kennis met het leven van een gewone familie, vroeger en nu.

Het boek begint bij overgrootmoeder Maria Van Dijck (1858-1939), getrouwd met een molenaar uit Wuustwezel. Wist u dat een molen destijds ook een sociale functie had? Het was de vergaderplaats van de boeren. Aan de stand van de molenwieken konden dorpingen een en ander

aflezen: Sint-Andrieskruisstand betekende 'rustdag', gaande wick betekende dat er iemand was gestorven.

Dit en vele andere weetjes vindt u in deze eenvoudige, maar toch tamelijk lijvige familiechroniek, die eindigt met het leven van de harpiste en haar gezin. De kop boven elk hoofdstuk verwijst telkens naar een muziekstuk, maar vaak op het eerste gezicht zonder band met de inhoud van dat hoofdstuk. Aan de lezer om het nodige erbij te fantaseren. (LW)

Katleen De Vylder, *Over Groot Moeders' Leven*, 368 blz., 19,95 euro, ISBN 978 908 1453 417, bestellen kan via info@katleendevylder.be.

BOEK GESCHIEDENIS

Herinnering aan de oorlog
Benvido & Peeters

De twee wereldoorlogen van de vorige eeuw blijven mensen boeien. Kijk alleen maar naar het aantal oorlogsdokumentaires op Canvas. De herinnering aan de wereldbranden is nooit weg geweest en precies over het proces van die herinnering valt heel wat te vertellen.

Twee jonge historici, de Nederlandstalige Evert Peeters en de Franstalige Bruno Benvido, graven zich in de materie van de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog in. Na 1945 creëerden meerdere groepen slachtoffers immers heel uiteenlopende herdenkingsrituelen. Net zoals elders in Europa werden deze rituelen

in ons land verbonden met kenmerkende plaatsen, zogeheten herdenkingsmonumenten. De Franstalige historicus spreekt van *lieux de mémoire*, letterlijk plekken van herdenking. Voorbeelden zijn de Congresskolom in Brussel of het Fort van Breendonk.

Benvido en Peeters onderscheiden twee perioden. Tijdens een eerste, tussen 1945 en 1970, staat de 'eer van de natie' centraal. De herinnering aan de oorlog werd ook verkaveld door rivaliserende groepen. De herdenking werd onderwerp van een politiek programma, waardoor het lijden uit het verleden actueel bleef.

Vanaf 1970, en zeker rond 1990, verschoof het spectrum en komen in de herinnering de mensenrechten centraal te staan. Het Fort van Breendonk wordt van de plek waar vaderlandslievende helden hun leven gaven voor hun land, de hel waar de mensenrechten zwaar werden geschonden. De Congresskolom, waar het lot van de Onbekende Soldaat rechtstreeks verbonden werd aan het vrijheidsstreven van 1830, verdween uit de belangstelling. Daarentegen werd de Dossinkazerne in Mechelen herontdekt, van waaruit de nazi's Belgische joden en in België opgepakte joden lieten afvoeren naar de dodenkampen. Vele jaren lang had niemand er aandacht aan besteed. In de herin-

nering kreeg de jodenvervolgung een groter aandeel toebedeeld.

Interessant is ook wat de auteurs vertellen over het meest gecontesteerde herinneringsmonument op Belgische bodem: de IJzertoren. Oorspronkelijk een memoriaal voor Vlaamse soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd de toren na 1945 opgeblazen omdat hij het symbool was geworden van de Vlaams-nationalistische collaboratie en dus anti-Belgisch. De toren was echter ook een kruis en dus werden de IJzerbedevaarten rond de nieuwe toren door naoorlogse linkse politici beschouwd als een katholieke manifestatie. Pas in de loop van de jaren 1980 verzwaakte de collaboratieherinnering en werd de IJzertoren opgenomen in de ambities van de prille Vlaamse overheid. Daarbij werd herinnering gekoppeld aan democratie en mensenrechten, wat maakte dat zij die bleven zweren bij de herinnering aan de collaboratie braken met de IJzerbedevaart. Of hoe het verleden ontegensprekelijk leeft. (EDS)

Bruno Benvido & Evert Peeters, *Scherven van de oorlog. De strijd om de herinnering aan Wereldoorlog II*, De Bezige Bij, Antwerpen, 2011, 260 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 8542 324 9.